Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

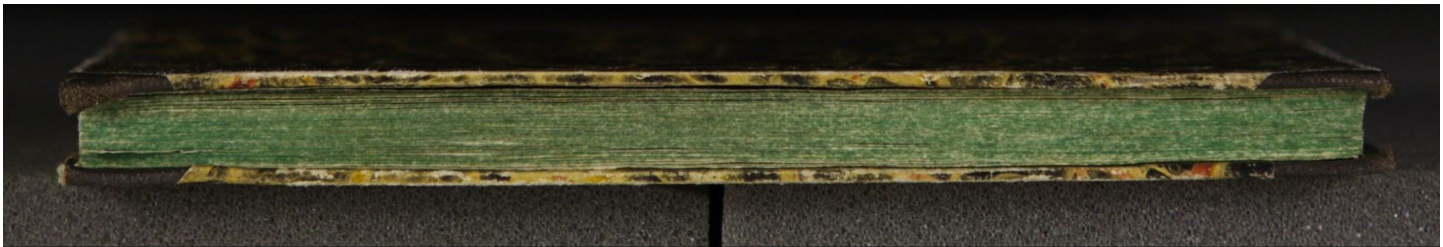
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

ASSERTIONES DE VERO DEI CVLTV, PRO-

poſitæ in diſputationem

A

NICOLAO HEMMINGIO,

Anno 1562. menſe Februario.

✻

HAFNIAE

Excudebant Hæredes Chriſtophori Barth.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

HOmines ad prędicationē Euangelij (quæ eſt pœnitentiæ, & remiſsionis peccatorum in nomine Chriſti) conuerſi, & ſpiritualiter renati, Deo ſpiritualem quendam cultum debent, quem ſoli credentes & intelligunt, & præſtare poſſunt.

2 Philoſophi quidem omnibus ætatibus ſe torſerunt, in tradenda huius cultus ratione: & quidam ex illis, vt Socrates, Plato, Xenophō &c. multas præclaras gnomas reliquerunt: ſed nullus eorum ſcientiam colendi Deum veram monſtrauit.

3 Nam etſi principia quædā huius cultus, naturæ lumine viderunt Philoſophi: tamen, priuſquam ad rem deuentum eſt, in horribiles demerſi tenebras, & ſe & ſuæ doctrinæ ſectatores miſerè deceperunt: ac à vero Deo aberrantes, creaturam & dæmonia coluerunt, ſicuti cum hiſtoria mundi Paulus Apoſtolus teſtatur.

Verùm

Verûm de tenebris iſtis ſuã Ec- 4
cleſiam educit Dominus, prætenſa
verbi ſui lucerna, ſicuti ſanctus ille
Rex Dauid teſtatur, cum inquit:
Lucerna pedibus meis verbum tuũ,
& lumen ſemitis meis.

Huius lucernæ ſplendore, quæ 5
ad ſubſtantiam huius diuini cultus
pertinent, inquirere operæprecium
eſt, ne vel cum Philoſophis vmbras
inanes ſectemur, vel de vno errore
in alium cum Monachis, ſpreta lu-
cerna cœleſti feramur.

Sunt autẽ quatuor, quibus probè 6
ex verbo Dei perceptis, ſolida cultus
Dei ſcientia haberi poteſt. 1. regula,
ad quam tanquam ad lidiũ lapidem
exigendus eſt cultus Dei. 2. funda-
mentũ. 3. definitio ſeu ratio. 4. cultus
Dei in ſuas quaſdam formas ſectio.

Regula cultus Dei generalis eſt 7
hęc: Nullus cultus Deo acceptus eſt,
niſi quem ipſe Deus proprio ſuo ver-
bo ordinat ac homini commendat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

8 Hanc regulã vox Dei apud Iſaiam, & Dominus in Euangelio confirmat, cùm inquit: Fruſtra colunt me docentes doctrinas, mandata hominum. Et Paulus clarè damnat omnes ἐθελοθρησκείας, hoc eſt, cultus, quos homines bona, vt dicunt, intentione excogitant. Huc accedit quod Paulus diſertè pronunciat, impoſsibile eſſe placere Deo ſine fide. Et rurſus: quicquid non eſt ex fide peccatum eſt.

9 Hanc ergo regulam teneant pij, & quiduis potius patiantur, quàm vt ſinant eam ſibi vlla Diabolorum, aut hominum tyrannide, hypocriſi & ſophiſtica eripi. Nam ea amiſſa, omnis ſuperſtitionis & idololatriæ janua eſt aperta, & regnum Chriſti inuaditur.

10 Vſus huius regulę eſt multiplex. Primum enim ea ſtabilitur autoritas legiſlatoris Dei. Nam vt in republica, vbi liberum eſt cuilibet condere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

leges pro ſuo arbitrio, autoritatem ſupremi domini vileſcere neceſſe eſt: ita etiam in Eccleſia, Dei autoritas contemnitur, quando alij alios cultus Eccleſiæ obtrudunt. Quarè cùm hanc autoritatem ſibi ſoli vendicat Dominus in primo præcepto, caueat puluis & cinis, ne ſibi honorem diuinæ maieſtatis vſurpet.

Deinde, hæc regula liberat nos 11
ab errore Ethnico, Phariſaico & Papiſtico, ne cum illis ſine modo ſuperſtitiones & ἐθελοθρησκείας cumulemus.

Prætereà nos animat hæc regula 12
ad audacter contemnendas, & deteſtandas omnes Paparum ac Monachorum regulas ac leges, quas volunt Eccleſiæ obtrudere, cum infinitis penè cultus generibus, de quibus vox Dei nullum planè verbum habet. Quarè vtut ſpecioſæ ſunt humanæ leges de cultibus, quos ignorat verbum Dei, ſecurè à pijs omni-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

bus contemnantur ac vitentur, non ſecus atq; ſerpens , qui in Paradiſo decepit Heuam.

13 Donec enim ſteterit vox Dei, & regula quam ſequimur, fieri aliud non poteſt, quàm vt omnes cultus, quos non tradit verbum Dei, ſint cultus dæmoniorum, quemadmodũ & Paulus teſtatur.

14 Sequitur ſecundo loco fundamentum cultus Dei, quod in quouis homine volente Deum ritè colere, iactum eſſe oportet. Huius fundamenti duæ ſunt partes: cognitio Dei & cognitio noſtri.

15 Cognitionem Dei conſequimur duabus rebus, nimirum verbo & teſtimonio. Hæ enim duæ res coniunctæ docent nos, quòd Deus ſit fons omnis virtutis, iuſticiæ, ſapientiæ, veritatis, ſalutis : quòd Deus ſit ad iuuandum promptus ſua natura: quòdque illi ſoli omnis gloria ſit tribuenda.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Quod autem hæc Dei cognitio 16
ſit pars fundamenti cultus Dei, te-
ſtatur ipſe Deus, Iſaiæ 19. Cogno-
ſcent Ægiptij Dominum in die illo,
& facient ſacrificia & oblationem,
vouebũtq; vota Domino ac reddẽt.

Cognitio noſtri, quam dixi al- 17
teram partem eſſe fundamenti cul-
tus Dei, ex trium rerum contem-
platione petenda eſt: nimirum ex
fine creationis, ex virium præſen-
tium æſtimatione, ex facilitate lap-
ſus in peccatum.

Finis docet officium, quod eſt 18
referre imaginem Dei in ſincera pie-
tate & iuſticia vera: vires præſentes
docent, quòd preſtare Deo debitam
obedientiã minimè valeamus: lap-
ſus frequentes nos admonent fragi-
litatis noſtræ & infirmitatis.

Harum rerum conſideratio non 19
hypocritica, facit, vt omnem glo-
riandi materiam abijciamus, & nos
ſoli diuinæ bonitati committamus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

omni fiducia ſalutis coniecta in filiũ Dei Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum. Nam ipſe, fons ille eſt, de quo Pater cœleſtis vult nos aquas ſalutis haurire.

20 Tertio loco propoſui cultus Dei definitionem certam tenendam eſſe, qualis eſt hæc. Cultus Dei eſt opus mandatum à Deo, factum ex fide, in celebrationem gloriæ Dei principaliter.

21 In hac definitione ſunt tria, quæ neceſſariò coniuncta ſunt in vero Dei cultu: opus præceptum, fides, celebratio Dei. Nam ſi vnum ex his dempſeris, actio quantumuis ſpecioſa, non habet rationem cultus Dei.

22 Opus præceptum, eſt materià cultus Dei, ſine qua cultus Dei eſſe non poteſt. Verum ſi quis peregrinam materiam ſubſtituat, cultus Dei non erit. Vt inuocatio ſanctorum eſt opus, celebrare miſſam eſt opus, roſarium peragere eſt opus: ſed quia à

Deo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Deo non ſunt prȩcepta, non poſſunt eſſe materia cultus Dei, ſed impiæ potius ſuperſtitionis.

Secundum, quod neceſſario re- 23
quiritur in ratione cultus Dei, eſt fides. Nam opus præceptum nón eſt cultus, niſi fides ſit eius effectrix. Caſtus fuit Zenocrates, caſtus fuit & Ioſeph: vtriq; caſtitas erat præcepta. Sed quia ille fide vacuus erat, eius caſtitas non fuit cultus Dei: huius verò, quia fides prælucebat, cultus Deo gratiſsimus, qui in gloriam Dei in toto Ægipto ceſsit. Similiter Dauidis militia cultus Dei fuit, Scipionis minimè.

Quòd autem fides neceſſariò re- 24
quiratur, vt quȩ formet opus, multȩ ſunt rationes. Prima, nullum opus placet, niſi prius perſona placeat, placet autem fide. Secunda, opus non placet niſi ſit iuſtum: nunc autem vt perſona iuſtificatur fide, ita opera, quæ facit iuſtificatus, iuſta ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

3 bentur propter fidem. Tertia, fides facit vt voluntariū ſit noſtrū obſequium, & non veluti coactum minis legalibus, quod in cultu Dei requiritur. 4 Qvarta, fides facit vt opus externū ſit ſpiritualis cultus. Oportet enim omnem Dei cultum ſpiritualem eſſe. 5 Qvinta, differentiam facit fides inter cultum verum Dei, & alias omnes ſuperſtitiones. 6 Sexta, fides tegit defectus operum & infirmitates multas, quibus alioqui contaminaretur cultus Dei.

25 Proinde omne opus, cui non prælucet fides, ſiue præceptum ſit, ſiue liberum: impurum, ſuperſtitioſum, carnale eſt. Impurum, quia ex impuro corde proficiſcitur: ſuperſtitioſum, quia non regitur fide: carnale, quia ſpiritu Chriſti deſtituitur.

26 Phariſæus in Euangelio liberalis fuit in pauperes, fuit caſtus, fuit ſobrius, ex iuſtè partis vixit. Hæc, ſi

præ-

præceptum tantum conſideres, præclara fuerunt omnia: ſed, quia vacuus erat fide, omnia iſta ſunt impuritate animi contaminata, atq; ideo abominabilia coram Deo. Contrà autem Cornelij aulici eleemoſina, caſtitas, ſobrietas, iuſticia, placuerunt Deo, vt ſpiritualis cultus. Nam prælucebat fides.

Hinc facile eſt iudicare, quid ſit 27
ſentiendum de operibus, quæ Papa vt cultum Dei, tyrannide, ſophiſtica, & hypocriſi tuetur: qualia ſunt, monaſtica vita, vota impuri cœlibatus, aqua luſtrali aſpergi, inungi vnguento pontificio, inuocare ſanctos, peregrinari ad loca longinqua religionis ergo, adorare reliquias ſanctorum, miſſare pro viuis & mortuis, circumgeſtare panem, reponere panem intra cancellos vt adoretur, & eius generis penè infinita: quæ omnia ſunt apertiſsimi caracteres Antichriſti.

Huiuſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

28 Huiuſmodi itaq; Papalia opera qui ponit in cultu Dei, quid ſit cultus Dei nunquàm didicit. Nam nihil in ijs eſt, quod ad cultus Dei rationem pertinet. An non apertè contra regulam ſupra traditam pugnant? An nõ omnibus partibus deſtituuntur, quæ requiruntur in vera cultus Dei ratione? Quare iſta relinquamus Satanæ Toparchę, hoc eſt, Antichriſto: & nos ſequamur facem verbi Dei, quæ ſola nos veram viam cultus ſalutaris monſtrat.

29 Tertium definitionis cultus Dei membrum fecimus, vt opus præceptum ex fide factum, tendat in celebrationem gloriæ Dei. Vt enim à fide proficiſci debet omnis cultus Dei: ſic tendat in gloriam Dei principaliter neceſſe eſt, ita vt gloria Dei ſit vltimus finis operis.

30 Hoc confirmatur Iſaiæ dicto: Omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui

maui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

maui eum, feci eum. Et Dominus apud Matthæũ: Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt glorificent Patrẽ veſtrum cœleſtum. Huc & illud Auguſtini aduerſus Iulianum: Noueris itaq; non officijs, ſed finibus à vicijs diſcernendas eſſe virtutes. Officium autem eſt, quod faciendum eſt: finis vero propter quod faciendum eſt. Cum itaque facit homo aliquid, vbi peccare non videtur: ſed non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.

Etſi autem vltimus & principa- 31
lis finis cultus Dei, eſt gloria Dei: tamen nihil prohibet gradus eſſe mediorum finium, qui vltimo deſtinantur. Dauid militat, vt defendat ciues: defendit ciues, vt incolumis ſit reſpublica: vult incolumem rempublicam, vt doctrina religionis cõſeruetur, & propagetur: idq; ideo vt Deus glorificetur.

Poſtremum, quod ſpectandũ in 32
cultu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

cultu Dei propoſui, eſt eius in ſuas formas ſeu potius modos ſectio. Hęc ſectio ideo obſeruanda eſt diligentius, quia non ſolum oſtendit quàm latè pateat cultus Dei: verumetiam errorem eorum confutat, qui ocioſos homines, propterea quòd non attingant rempublicam, ſolos Deũ in ſuo ocio colere exiſtimant: quaſi non multo melius militi, iudici, marito &c. pateret via ad colendum Deum, quàm ocioſo ventri qui fumos auro commutat.

33 In uniuerſum itaq; cultus Dei duplex eſt: internus & externus, quorum poſterior ſine priori, cultus rationem nõ habet. Prior eſt animi: poſterior eſt corporis.

34 Vterq; Deo iuſtè debetur. Nam quod ad animam, creauit hominem ad imaginẽ ſuam, & corpus finxit ex limo terræ, ac omnes vires contulit ac cõſeruat. Huc illud Pauli: Glorificate Deũ in corpore veſtro & in ſpiritu veſtro, quæ ſunt Dei.

Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Vt internus cultus eſt motus 35
cordis purificati fide, congruens cũ lege Dei: ita externus eſt actio externa, quæ motu cordis regitur, congruens ad normam voluntatis Dei. Vterque differentias recipit, iuxta gradus præceptorum Decalogi, & diſcrimina vocationum in ſtatibus à Deo approbatis, hoc eſt, in œconomico, politico, & eccleſiaſtico. Hi enim tres ſtatus, ſoli approbantur à Deo cũ omnibus artibus & officijs, quæ faciunt ad eorum incolumitatem conſeruandam.

Hæc varietas cultus diuini non 36
euertit quod ſuprà tradidimus, videlicet quòd omnis cultus Dei ſit ſpiritualis. Hæc enim differentia non ſumitur à qualitate operis, ſed à qualitate animi, qui agitur ſpiritu Dei. Propter hunc ſpiritus motum, omne opus factum ex fide in celebrationem Dei, dicitur & eſt ſpiritualis cultus.

Solos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)

Solos enim hos cultores requirit Pater cœleſtis, teſte filio, qui eum colunt in ſpiritu & veritate: hoc eſt, qui veris motibus Spiritus ſancti aguntur, ad præſtandam Deo obedientiam, cùm communem cum omnibus pijs, tum propriam cuiuſq; in ſua vocatione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 45112 8° (LN 774)